

סנהדרין מז

משה שווערד

1. תוספות מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב ד"ה הספידא יקרא

הספידא יקרא דחיי - תימה הא דאמר בפ' הערל (יבמות דף עח.) אל שאול ואל בית הדמים אל שאול שלא נספד כהלכה ואי משום יקרא דחיי הרי מחלו ישראל על כבודן שלא הספידוהו [1] וי"ל דיראים היו לסופדו להראות שמצטערין עליו מפני דוד [2] ועוד דאפי' הוי יקרא דחיי שאני מלך דאיכא בזיון טפי לגביה שלא נספד כהלכה.

2. ערוך לנר מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

בד"ה הספידא. שאני מלך דאיכא בזיון טפי. המהרש"א בח"א הקשה דא"כ מאי מקשה מבשלום תמות דהא כתיב גבי צדקיהו שהי' מלך והניח בקושיא. ונלענ"ד עפ"י מה דאמרינן גיטין (סח ב) דשלמה מלך והדיוט הי' והיינו כשהי' מושלך ממלכותו היה הדיוט וחד אמר ששב למלכותו ונעשה מלך וצדקי' גלה לבבל והי' שם בבית האסורים עד שמת נבוכדנצר וביום שאחריו מת כמבואר בכתוב ובסדר עולם וא"כ כשמת לא היה מלך רק הדיוט דכבר עבר ממלכותו ולכן פריך שפיר:

3. דף על הדף מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

בגמ': אבע"ל הספידא יקרא דחיי הוי או יקרא דשכבי הוה למאי נק"מ דאמר לא תספדוהו לההוא גברא כו'. בספר העיקרים להג"ר שלמה איגר (ערך אונן ואבל - אשכול ג') דן בדבר אשר צוה אביו הגאון הגדול פאר הדור והדרו רבינו עקיבא איגר ז"ל בצואתו שלא יספידוהו אי שומעין לו. וכתב דהלא כאן נפשט שהספידא יקרא דשכבי הוא, ואם צוה שלא להספידו, שומעין לו. ואם כן אף בת"ח כן הוא, שת"ח שמחל על כבודו - כבודו מחול, ותורתו דילי' הוא כדילפינן בקידושין פ"ק.

וכתב דמדברי החי' הר"ן (וכן מוכיח מדברי התוספות) מוכח דמניעת ההספד לא רק שהוא ביטול הכבוד שכבי, אלא הוא גם זלזול להנפטר. ואם כן אף דת"ח שמחל על כבודו - כבודו מחול, אולם היכי דבא עי"ז לידי בזיון אין בידו למחול, כמש"כ הרא"ש (סופ"ב דב"מ) דזקן ת"ח ואינו לפי כבודו אסור לו להחזיר אבידה בעיר. ועוד דאפי' אם נימא כדעת הרמב"ם לגבי הך דזקן ואינו לפי כבודו, שלת"ח אינו רק פטור בלבד, אבל אם רוצה יכול לזלזל בכבודו ולהחזיר, מ"מ "באדם גדול, אשר כל פינות הארץ היו מכבדין ומנשאים אותו, והיו כולם חרדים לקול דברו, הוי העדר ההספד בזיון גדול של החיים, ולא כל כמיני' למחול על כבודם".
בשו"ת תשובה מאהבה (סי' קע"ד) מביא שרבו בעל נודע ביהודה הספיד את הגאון בעל פני יהושע אף על גב שצוה שלא יספידוהו. ועיין בפתחי תשובה יו"ד סי' שד"מ (ס"ק א').

בהגהות הגרעק"א יו"ד (סי' שד"מ ס"י בהגה"ה) מביא מחלוקת רמב"ם ורמב"ן אם אבלות יקרא דחיי הוא או יקרא דשכבי, ונק"מ לגבי מאבד עצמו לדעת דאיתא במסכת שמחות דכל שהוא כבוד לחיים מתעסקים עמו, ונחלקו אם מתאבלין עליו, דהרמב"ם ס"ל דכבוד המת הוא, ואפילו אבילות דיום ראשון שהוא מה"ת, ואין מתאבלין עליו, והרמב"ן ס"ל דכבוד החי הוא, וממילא במצוה שלא להתאבל עליו תלוי במחלוקת זה.

ולכן נשאר בצ"ע על הרמ"א (שם) שכתב שאם צוה שלא יתאבלו עליו אין שומעין לו, דלפי הנ"ל זה תולה במחלוקת הפוסקים אם מתאבלין על מי שמאבד א"ע לדעת. וכן מביא שם בפתחי תשובה מהשבות יעקב שמטעם כן פסק להלכה למעשה במי שצוה שלא יתאבלו עליו, שא"צ להתאבל עליו. ועשו"ת חת"ס יו"ד (סי' שכ"ו).

4. דף על הדף מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

בגמ': איבעיא להו הספידא יקרא דחיי הוי או יקרא דשכבי הוי למאי נפקא מינה דאמר לא תספדוהו לההוא גברא אי נמי לאפוקי מיורשין תא שמע ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה אי אמרת משום יקרא דחיי הוא משום יקרא דאברהם משהו לה לשרה שרה גופה ניחא לה כי היכי דמייקר בה אברהם.

מבואר בגמ' דאם דין ההספד הוא משום יקרא דשכבי אתי שפיר שנשתהו מלקבור את שרה מפני כבודה שיספידוהו. בנחלת יעקב (פר' חיי שרה) דקדק, דלכאורה הוא נסתר מהא דקיי"ל דאף שנשים במועד מספידות (הספד על המת), כ"ז באנשים, אך נשים שמתו איך מספידין וצריכים לקוברן מיד, כי רוב נשים מתות זבות וחיישינן שמא יצא ממנה דם אחר מיתתה ותתבזה, וא"כ איך השהו לשרה כדי לסופדה, והרי חשש בזיון איכא.

אמנם דכבר אמרו ז"ל שהחרדה מסלקת הדמים, ומיתתה של שרה פירש רש"י שהיתה על ידי בשורת העקידה, שכששמעה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ומתה, וחרדה זו שקודם מיתתה סילקה דמיה, ותו ליכא חשש בזיון בהשחית גבורתה, ואי הספידא מקרא דשכבי שפיר יש להשהותה בשביל כבודה. ובוה מבור מה שהביא רש"י דבר זה שמיתתה היתה מחמת העקידה, על פסוק זה שבא אברהם לספדה, ומקשין העולם והרי מקום דברי רש"י היו צריכים להיאמר על המקרא הקודם שנאמר בו ותמת שרה, ולא רש"י בא לבאר למה המתו לקברה עד שיבוא אברהם ולא חששו שיצא דם ותתבזה.

5. ספר בעקבי הצאן

פז

סימן טז

שלו, שחותמו של הקב"ה אמת, ומדה זו האלקית הוטבעה באדם, בהבראו בצלם אלקים, וכשחוטא האדם ומקלקל את הצלם האלקי שלו, הוא נפסל לעדות מפני שנתקלקלו אצלו המדות האלוניות שלו אשר בכללן גם מדת האמת שלו.]

ו. המדה העיקרית — מדת האמת
וזהו כוונת הכ"ר בחדש של אמת, דיעוין חזו"א בקונטרס אמונה ובטחון (ריש פ"ד), שאף שחכמי היראה שקדו על תורת המדות לפרקם למדות מספר, מכ"מ נראה דבשרשם אין כאן רק מדה אחת טובה ומדה אחת רעה, עיי"ש. ונראה דכמו שחותמו של הקב"ה אמת (סנהדרין סד, א), וזהו עיקר המדה במדותיו ית' [ועי' השגות הרמ"ך על הרמב"ם פ"ב מקריאת שמע הט"ז, דילפינן מקרא דודברת בם ולא כתפלה (יומא יט, ב), שאסור להפסיק באמצע התפלה דגדרו קבלת עומ"ש, והה"נ באמצע פסוק הראשון דשמע, וכן בין ויאמר לאמת ויציב שדינו כפסוק ראשון² שהוא כמו מלכות שמים. הרי דענין ד' אלקים אמת נחשב כעיקר קבלת עומ"ש, דהיא היא עיקר המדה האלקית], וה"נ באדם, העיקר לכל המדות כולן הוא מדת האמת, וההבדל שבין חסד שעושים עם החיים וחסד של אמת שעושים עם המתים היינו, דחסד שעושים עם החיים הוא בתורת שעבודים וכמו חיובי ממונות, וזהו הגדר של כל המצוות שבין אדם לחברו. משא"כ חסד שעושים עם המתים שאינו בתורת שעבודים, דאין שעבודים למת, אלא בבחינת מצוה שבין

לאחר מיתתו הוא חסד של אמת, דחסד שעושים עם החיים הוא מדין שעבוד הגוף, כפועל המחוייב לעשות המלאכה בעד חברו, וכנ"ל, משא"כ בחסד שעושים עם המתים, שאינו אלא בתורת הדבקה במדותיו ית'.

ה. ג' סוגי המצוות

דהנה מרגלא בפומייהו דאינשי לחלק את המצוות לב' סוגים: מצוות שבין אדם למקום, ומצוות שבין אדם לחברו. אכן יעויין בהגר"א (למשלי פרק ב וריש ס' ישעיה) דג' חלוקות הן: בין אדם למקום, בין אדם לחברו ובין אדם לעצמו, אשר זאת החלוקה האחרונה כוללת בתוכה כל עניני המדות. ועפ"ז ביאר את כונת הגמ' ב"ק (ל, א): האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנוזיקין, וח"א מילי דברכות, וח"א מילי דאבות — דברכות מכון כנגד חלק המצוות שהם בין אדם למקום, ונוזיקין — בין אדם לחברו, ואבות, בין אדם לעצמו. וביסוד ענין זה דמדות, ומצוות שבין אדם לעצמו, נראה לומר דכשברא הקב"ה את האדם בצלם אלקים, נטע בטבעו כל מדותיו ית', והטיל על כל אדם מישראל מצות והלכת בדרכיו, מה הוא חנון ורחום אף אתה ה' חנון ורחום (שבת קלג, ב, וסוטה יד, א, רמב"ם פ"א מדעות ה"ה), כלומר, להיזהר בעצמו שלא לקלקל את המדות האלוניות הללו שהוטבעו בו בעת הבריאה. נויסוד הדברים הללו שמעתי מכ' מו"ר הגרי"ר סאלאוויטשיק, ז"ל, דמאי דכל אדם מישראל נאמן לעדות, הוא מפני שהוטבעה בו מדת האמת מפני צלם האלוקים

אדם לעצמו, ומענין הדבקה במדותיו ית', וע"כ הוא נקרא חסד של אמת, דעיקר ושוורש לכל המדות כולן היא היא מדת האמת, וכאמור.

6. רשימות שיעורים

דף מו: גמ'. איבעיא להו הספידא, יקרא דחיי
הוי או יקרא דשכבי הוי, למאי נפקא מינה דאמר לא
תספדוה להווא גברא.

ובמסקנת הסוגיא (מזו). איתא "ת"ש רבי נתן
אומר סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה. מת
שלא נספד ולא נקבר, או שחיה גוררתו או שהיו
גשמים מזלפין על מטתו זהו סימן יפה למת, שמע
מינה יקרא דשכבי הוא, שמע מינה". ופסק הרמב"ם
(פי"ב מהל' אבל ה"א) וז"ל ההספד כבוד המת הוא,
לפיכך כופין את היורשין ליתן שכר מקוננים
והמקוננות וסופדין אותו, ואם צוה שלא יספדוהו אין
סופדין אותו עכ"ל. ולגבי קבורה איתא (מו:): "איבעיא
להו קבורה משום בזיונא הוא, או משום כפרה הוא
למאי נפקא מינה דאמר לא בעינא דליקבורה להווא
גברא. אי אמרת משום בזיונא הוא לא כל כמיניה".
ויש לעיין דמ"ש לענין קבורה אמרינן דאי אמר לא
לקבריה לאו כל כמיניה משום בזיונא, ואילו לגבי
הספד קיי"ל דמכיון דהספד הוי יקרא דשכבי יכול
לומר שאינו רוצה שיספידוהו. וי"ל דיש ב' דינים: א) איסור
של בזיון המת, ב) קיום של כבוד המת, ואם
המת אינו נקבר בקרקע אזי יש בזיון המת, ובזיון
לצלם אלוקים שיש לכל אדם ואדם, ומשום"ה א"א
למחול על בזיון המת ולומר אל תקברוני דהוי בזיון
הבריות דעלמא וכיוצא הצלם אלוקים שיש לכל אדם
ואדם, ואין אדם פרטי בעלים למחול על זה. משא"כ
הספד הוי קיום של כבוד הבריות בקום ועשה דהמת
עצמו ואם לא יספידוהו יש רק חסרון בכבוד הבריות

שלו אך ליכא בזיון לשאר בריות דעלמא, ומשום"ה
יכול המת למחול על כבודו ולומר לא תספדו להווא

והנה עיין בפתחי תשובה (יו"ד סימן שמ"ד ס"ק
א') שכתב וז"ל עבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל שכתב
בשם תשובת בית יעקב סי' פ"ג דגדול הדור שמת
וצוה שלא להספידו המיקל שלא לשמוע לחכם הלז
לא הפסיד ע"ש. ועיין בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א
סי' קע"ד) שהאריך בזה והביא בשם רבי הגאון בעל
נודע ביהודה ז"ל שאמר בעת שהספיד הגאון בעל
פני יהושע אף שצוה שלא להספידו אין שומעין בזה
למי שהוא רבן שכבה"ג וכו' עכ"ל. וצ"ע דלכאורה
מבואר בסוגיין דהספד יקרא דשכבי ואם המת אמר

שלא להספידו שומעין לו, ומשמע דהטעם הוא משום
כבוד התורה, אך צ"ע בזה דהרי קיי"ל דהרב שמחל
על כבודו כבודו מחול, וא"כ למה פסק הנודע ביהודה
דיש להספיד את הגאון בעל פני יהושע אע"פ שצוה
שלא להספידו. וי"ל דאם אין מספידין רשכבה"ג אזי
יש בזיון התורה ובזיון ת"ח, ומשום"ה פסק הנודע
ביהודה דאין שומעין לו, דת"ח אינו בעלים למחול על
בזיון התורה, אלא רק הוי בעלים למחול על קיום של
כבודו בקום ועשה.

7. העמק דבר על בראשית פרק כג פסוק ב

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה. דרך העולם תחלה לבכות בינו לב"ע ואח"כ להספיד ברבים וכמש"כ ויקרא ה' לבכי ולמספד. אלא משום שהיה אברהם בא ממקום רחוק לשם ובין כה וכה נתקבצו המון העם סביב הבית כדאיתא בסנהדרין דף מ"ו דמשהי לה לשחה לפני קבורה יותר מן המורגל עד בוא אברהם. מש"ה נזדרזו להספידה תחלה ברבים. ועוד יש הבדל בענין המת ואבליה. אם המת גורם לאבליה שנוי בהליכות עולמו וצער מרובה יותר משבת המת עצמו אזי הבכי קודם ועיקר להספדו. משא"כ אם להיפך שאין המת גורם הריסה בהליכות עולם של אבליה ושבתו הוא מרובעה אזי הספדו עיקר לבכי. מש"ה בחרבן בהמ"ק קרא הקב"ה לבכי על הנהגת עולמו שע"ז נשתנה סדרי העבודה ועוד הרבה שלא כרצון הקב"ה כ"י והוא מרובה על הספדו על כמה צדיקים שנהרגו בחרבן בהמ"ק מש"ה כתיב תחלה לבכי ואח"כ למספד. משא"כ כאן מיתת שרה לא גרם לאברהם שנוי בהליכות עולמו עוד שהרי כבר נתגדל יצחק בנה שהוא התכלית והספדה רבה ע"פ חשיבותה מש"ה הקדים לספוד לה ואח"כ לבכותה. וכיב"ז כתיב בשמואל ב' א' במיתת שאול ויספדו ויבכו. היינו משום שלא נשתנה הליכות עולמו של דוד לרעה ע"י מות שאול והספדו היה רב ע"פ שבחו:

8. נתיבות שלום

קל	נתיבות	חיי שרה	שלום
עם החמור, והיה שברון לבם גדול מאד, וע"כ ויקמו וילכו יחדו, שאברהם אבינו לקח עמו את שברון הלב של נערי, כדי שלא יבא לחות הדעת. <u>ולולא דמסתפינא היה אפ"ל עפ"ז ענין ותמת שרה, שלאחר שראה השטן כי א"א נתגבר גם על הנסיון הזה, חבל תחבולה חדשה כדי להכשילו, שידע השטן כי הגיע זמנה של שרה להסתלק מן העולם, וסבב כך שבהגיע זמנה יבשרו לה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, ופרחה נשמתה. וזאת כדי שיחשבו כל העולם וכן אברהם שפרחה נשמתה מחמת בשורת העקדה, כדי לבלבל את א"א שידאג ויתחרט על מעשהו, ויהיה בבחי' תוהא על מעשים טובים שעשה. אך האמת היא שלא נסתלקה באמצע ימיה, כי אז בדיוק נשלמו ימי חייה והגיע זמנה למות. וזה שכתבה התורה ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שנמנו שני חייה לומר שזה היה הזמן הקצוב לה לחיות, וכפל אומרו שני חיי שרה להדגיש שאלו היו השנים הקצובות לחייה, ואף לא רגע אחד יותר מזה, וכמאחז"ל (ב"ר נח, ב) עד שלא שקעה שמש של שרה זרחה שמש של רבקה, היינו שהיו קצובים בדיוק רגעי חייה. ולכך נסמכה פרשת מיתת שרה לעקדת יצחק, דהשטן רצה שיהיה נראה כאילו נסתלקה מבשורת העקדה. וא"א עמד גם בנסיון הזה. וזה מד"כ ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה בכ"ף ועירא, שלא בכה עליה אלא מעט כדרך שבוכים על זקנים, ולא כמו שבוכים על אסון שקורה כאשר אדם מת בחצי ימיו, שעמד בנסיון והבין שזהו הזמן שהיתה צריכה להסתלק מן</u>	העולם, ומה שפרחה נשמתה אין זה מחמת בשורת העקדה. (ועי' בהקדמת הוזה"ק (י:)) דאיתא כן להדיא שגזרת מיתת שרה נגזרה כבר בעת המשתה אשר עשה אברהם ביום הגמל את יצחק, עי"ש). <u>והתורה מלמדת בזה ליהודי שיש שטן שמלפנינו ויש שמאחרינו. בחייו של יהודי ישנם נסיונות קודם שהולך לקיים איזה ענין מיוחד של מצוה, או בסור מרע שיצו"ר מתגבר עליו בעניני תאוות, שצריך להתגבר על הנסיון. אך לא פחות מהנסיון מלפנינו ישנו הנסיון לאחרינו, שאחר שמתגבר על יצרו מביאו היצו"ר שוב לידי נסיון, במחשבות כאלו שלא היה צריך לנהוג כפי שנהג כיון שבעצם עשה בזה נגד רצון ה' או מסיבות אחרות, שע"ז הוא ח"ו בבחי' תוהא על מעשים טובים שעשה. והתורה מלמדת לנו שגם זה הוא מתחבולות היצר, וכמו שרצה להכשיל את א"א במחשבות מסוג זה. ואברהם אבינו עמד בכל חלקי הנסיונות מלפנינו ומאחרינו, שכ"ז מלמד את יהודי הדרך להתגבר על כל נסיונות חייו.</u>		
<u>ויש לבאר בזה מד"כ (תהלים לה) מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגזולו. אין עני אלא בדעת, (גדרים מא.), והקב"ה מציל עני מחזק ממנו, מהיצו"ר המתגבר עליו, שמציל אותו שיוכל לעמוד בנסיון ולהתגבר על תאוותו. ועני ואביון מגזולו, פי' שאחר שכבר עמד בנסיון והתגבר על תאוותו וזומם היצו"ר לגזול ממנו מה שהשיג כבר, והקב"ה מציל עני ואביון מגזולו, מהשטן מאחרינו שלא יגזול ממנו הטוב שעשה.</u>			

9. מרגליות הים

ג. רש"י ד"ה על מטה של חבלים כו' וביזחו לעיוני כל כרי שנתיוסרו האחרים. ר"ל שיהיה זכות הרבים תלוי בו שהעם ישים אל לבו לתשובה וזה יועיל לזכותו של אחד גם אחרי מותו. דבלא"ה אינו מועיל לו. ראה ס' חסידים ס' תר"ה מי שמת כשהוא רשע אין דרך להתפלל עליו כדי שיזכה עם הצדיקים כי אותה תפלה אינה מועלת כלום כו'. ושם ס' תתשע"א כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כ"א ח) אמרו [כריתות כ"ו א] ראויה כפרה זו שתכפר אף על יוצאי מצרים כלומר על כל המתים כו' ואיך יכול המעשה לכפר על מי שלא עשה בחייו והלוא חטאת שמתו בעליה למיתה אולא [ע' נזיר כ"ב ב וברש"י שם] שאין כפרה לאחר מיתה כו' אלא כך אמר הקב"ה ברא מזכה אבא כגון שהאב חוטא ונותן את בנו ללמוד תורה ומעשים טובים הואיל וע"י האב זכה הבן כו' ראה במקור חסד שם ובקונטרס חסדי עולם שבסה"ס שם באריכות.

10. מהרש"א על כתובות דף קג/ב

גמ' ש"מ משום יקרא הוא דקאמר. אע"ג דאין לך בענוה כרבי כמ"ש משמת רבי בטלה ענוה מכל מקום בעי יקרא במותו דאי אפשר לו למחול כבוד התורה והיינו דקאמר משמת רבי בטלה ענוה גם לגביה שהרי בעי יקרא ומשום כבוד תורה וק"ל:

11. מרגליות הים

ז. סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה. בספר החיים לאחי מהר"ל מפראג ח"ב פ"ו כ' ע"פ משארו"ל שהקב"ה נפרע מן הצדיק בהיותו בעוה"ז בכדי שיטול שכרו משלם בעוה"ב, נמצא שנושא לו פנים אפי' כשעבר עבירה שהיה צריך להעניש עליה בעולם הנצחי הנה גובה ממנו בעולם עובר, ולהיפוך ברשע גם כי עשה מצוה ששכרה בעולם שכולו ארוך משלם לו על פניו בעוה"ז להאבירו מעוה"ב והרי זה כפורע פרוטה במקום שמגיע דינר זהב והרי אין לפניו עול ולא משא פנים. לכן ארו"ל שהש"ת גובה וגומל בזמן שבין מיתה לקבורה, האמצעי בין עוה"ז לעוה"ב אז ישולם להרשע שכר מצותו והצדיק יעניש על חטאו בהיותם כבר בעולם הנשמות. ולכן מת שמזלפין על ארוננו או שלא נספד כהלכה זהו סימן שדנים אותו עכשיו וזהו סימן יפה לו עיי"ש.

12. ספר חסידים - סימן תשה

מעשה בת"ח צדיק שקברוהו אצל מי שאינו הגון, בא הצדיק לכל בני העיר בחלום, הרעותם לי שקברתוני אצל בית הכסא שריחו רע, וקשה לי העשן, ושמנו אבנים בין קבר הצדיק לקבר הרשע כמחיצה, ומשם והלאה לא בא להם בחלום:

13. שערים מצויינים בהלכה

לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק. כבר הבאנו לעיל (מה. ד"ה ולא היו קוברין) דברי תשרי חתם סופר (יו"ד סי' שמא) דהולכין בספיקו להחמיר, כיון שהוא הלממ"ס [ועי' מה שכתבנו שם להעיר בזה]. וע"ע בתשרי חתם סופר (יו"ד סי' של) שכתב בזה"ל, מי נתן להם רשות לקבור איש נכרי אשר לא נודע להם מה מעשיו לקבורו אצל אנשים צדיקים ואנשי מעשה, וכי הכסף יענה את הכל, הלא קטן וגדול שם הוא, ולא ניכר שוע לפני דל. וכ"כ בחכ"א (כלל קנח ס"ה) דשלא כדן עושין החברא קדישא שקוברין עשיר שנותן ממון הרבה אצל צדיק מפורסם כו' ע"ש. ועי' בספר חסידים (סי' רכג). וראיתי ביש"ש במס' יבמות (פ"ג סו"ס"י טז) דהא דנוהגים העשירים לקנות מקום חשוב כדי להיות שוכנים אצל צדיק, יוצא שזכרם בהפסדס, שאם אינם ראויים לכך הם נענשים, כי צר ורע לצדיק שישכב מי שאינו הגון אצלו.

ובמהרי"ל (הל' שמחות אות י) כתב הטעם דאין קוברין רשע אצל צדיק, משום דאל הצדיק מגלין לו מה שנגזר מאחורי הפרגוד כדאיתא במס' ברכות (יח:), וכשהרשע סמוך לו מונעין מלגלות לו, כדי שלא ישמע ג"כ הרשע. וכעין זה כתב באגרא דפרקא (אות רסד) בשם המקובלים, דהרוח בא בכל פעם מעולם העליון לפקוד את הגוף עם הבלא דגרמי, ומודיע לו רזי תורה מה ששמע ולמד מעולם העליון, וכיון שנקבר הרשע אצלו, והרשע אינו ראוי לשמוע, ע"כ מונעין ח"ו גם מהצדיק עי"ז כו' ע"ש.

14. שערים מצויינים בהלכה

וכתב בתשרי מנחת אלעזר (ח"ב סי' מא) דאין חמור כל כך צדיק אצל חסיד כרשע אצל צדיק, דרשע אצל צדיק הוא איסור דאורייתא [עי' בדברינו לעיל (מה. ד"ה ולא היו קוברין) בשם תשרי חת"ס, והבאנו דבריו בקיצור במאמר הקודם], משא"כ צדיק אצל חסיד הוא רק מנהג טוב שנהגו חכמים אז, ומשו"ז נהגו לעשות אהלים על קברי צדיקים, כדי שלא יניחו מת אחר בד' אמותיו. ובתשרי אמרי יוסף (ח"ב סי' ג) כה"ל, דכשיש אהל א"צ להרחיק כלל, שהרי האהל מפסיק. אבל בהשמטות לתשרי מנח"א [קונט' שיעור מנחה] הביא ראייה דאין מחיצה של אבנים מפסיק, אלא א"כ חפרו מלמטה, ובנו הגדר שיפסוק עליהם מלמטה. ובמשמרת שלום (הל' שמחות מער' קבורה אות טז) הביא מתשרי הרמ"ע מפאנו (סי' מד) דאין קוברין רשע אצל צדיק אפי' בכותל מפסיק ביניהם.

וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק, כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל. משמע מזה דה"ה שאין קוברין צדיק שאינו גמור אצל צדיק גמור. וכ"כ בתשרי הריב"ש (סי' קכד) בשם הרמב"ן, דצדיק וכשר בינוני אין קוברין אותו אצל חסיד מופלג, מדאמרי' במס' מו"ק (כה.) כי נח נפשיה דרב הונא

15. מרגליות הים

ח. לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק. עי' ס' חסידים סי' תש"ה מעשה בת"ח וצדיק שקברוהו אצל מי שאינו הגון בא הצדיק לכל בני העיר בחלום הרעותם לי שקברתוני אצל בית הכסא שריחו רע וקשה לי העשן. ושמעו אבנים בין קבר הצדיק לקבר הרשע כמחיצה. משם והלאה לא בא להם בחלום וראה במקור חסד שם ובס' רכ"ג, וע' שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' מ"א.

16. מרגליות הים

דכתיב וילך ויגע בעצמות היינו שנתגלגל עד עצמות אלישע כו' וזו כוונת הגמ' דבודאי הקוברים הרחיקו כשיעור אלא משום שאין קוברין רשע אצל צדיק אפילו בהרחקה זו לא נחא ליה לאלישע לזה נעשה נס שנתגלגל אליו וע"י נגיעתו בגופו הטהור של אלישע נחיה ויקם על רגליו ולא קשיא למה היה צריך נגיעה, שהרי גם להחיות בן השונמית הוצרכה קדושת הנגיעה.

(ט) ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו. ע' חשובת רבינו אברהם בנו של הרמב"ם (ירושלם תרצ"ח) סימן ל"ט, וראה שר"ת מהר"ם שיק יו"ד ס"ס שנ"ב שהצ"ע איך ילפינו מכאן שאין קוברין רשע אצל צדיק דהיינו אפי' כשיש הפסק ביניהם והכא הרי נגע בעצמות ממש, וכ' דזה גופא קשיא איך לא חששו על תפיסת המת, אלא שבאמת בודאי חששו ובקרא כתיב אך וישליכו בקבר אלישע היינו במערת אלישע וכבר כ' הרד"ק דהא

17. תלמוד בבלי מסכת חולין דף ז/ב

דאמר ר' חמא בר חנינא גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן שנאמר ויחי הם קוברים איש והנה ראו [את] הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו

18. רש"י חולין דף ז/ב

ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי - ואילו בחייו כשרצה להחיות בן השונמית הוצרך לשום פיו על פיו ועיניו על עיניו ולבקש רחמים:

19. ספר לב אריה [חולין שם]

ע"ב בגמ' גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן ופירש"י דבמותו כתיב ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ואלו בחייו כשרצה להחיות בן השונמית הוצרך לשום פיו על פיו כו' . והיינו לפי שבחייו לא היה זכותו גדול כ"כ לזה הוצרך לעשות הנס בדברים טבעיים לשים פיו על פיו ועיניו על עיניו ולהחם בשר הילך כדי לקרב הדבר קלת אל הטבע אבל אחר מותו שהיה זכותו גדול יותר לכך היה יכול להחיות בלתי דבר טבעי כלל רק בנגיעה בעלמא [ובזה מלאתי טיב טעם והתגלות לארון הנביאים זה האיש משה רבינו ע"ה בענין מי מריבה שהסתכסכו בו המפרשים לדעת מה היה לו לעבור את פי ה' שזיהו לדבר אל הסלע והוא הכה אותו במטתו פעמים . ולהכיל יבואר היטב שבלא"ה צריך להבין במה שהיה יתב' לזה לדבר אל הסלע ועי"ז יתקדש שמו יותר כד"א על אשר לא האמנת' בי להקדישני ומדוע לא לזה כן בתחלת נחיתת הבאר שהיה הסלע הזה לדבר אליו רק אמר בפי' בשלח והכית בזרוע ויאלץ ממנו מים . אמנם הוא הדבר אשר דברתי דהנה כבר ארז"ל שבבאר ניתן לישראל בזכות מרים וכאשר מרים נסתלק הבאר וחזר ארז"ל בזכות משה והנה מרים לא היה זכותה גדול כ"כ כזכות משה ולזה לא עלך כח זכותה שיופעל הנס בדבור בעלמא אל הסלע לכך הוצרך לפעולות גשמיות להכית בזרוע לקרב הדבר קלת אל הטבע וכמ"ס הרד"ק בהא דאלישע שהשים פיו אל פיו ע"ס אבל אח"כ כשהחזר הבאר בזכות משה וזכותו גדלה מאוד למעל ראש היו יכול לפעול הנס בלי עמל ונגיעה ופעולות טבעיות רק בדבור בעלמא וכיון שפעולת הנס היה יכול לבא ע"י דבור לזה הקפיד הוא ית' שיהיה דוקא בדבור למען יתקדש שמו יותר ואלו זה האיש משה שהיה עניו מאוד מכל אדם אשר על פני האדמה ומחמת ענותנותו לא רצה לדבר אל הסלע למען לא יתראה לעיני העם שזכותו גדול מאוד מזכות מרים, לזה הכה בסלע כאשר בתחלה . [אמנם

הדבר ההוא היה רע בעיני ה' כי במקום שהיה יכול לבא לידי קידוש שמו יותר מהראוי היה לו להכית מדת ענותנותו בעת ההוא כנלע"ד להליך בעד אדוניו משה ע"ה והוא נכון ונחמד בס"ד ובדרושים הארכתי בזה ועמ"ס עוד לקמן בדברי התו"י:

20. שו"ת ציצן אליעזר חלק יז סימן מא

בביאור ענין חטא הכאת הסלע ומה שאומרים בתפלת גשם "בצדקו" חון חשרת מים. ב. ביישוב דברי רש"י לחטא מרע"ה במי מריבה ... יוצא לנו מכל האמור, כי בזה שהכה משה את הסלע התבלטה גודל מדת ענותנותו הגדולה של מרע"ה והעברת מדותיו כלפי מרים אחותו, וכמו כן בשעה שאנו צריכים לגשמים ומתפללים ומבקשים לפני הקב"ה שיעביר כביכול על מדותיו וישא עון ויעבור על פשע ויחננו במטרות

עוז, צריכים לבקש זאת בזכות הצדיקים הגדולים שהיו מעבירים על מדותיהם. מדה כנגד מדה, ואם כן מיושב כמין חומר מה שאנו מתפללים בתפלת גשם כי בצדקו של מרע"ה אשר "על הסלע הק ויצאו מים" יחננו בחשרת מים, ולא מתעורר עי"כ קטרוג אפילו מההכאה השניה שעבר על פי ה', בהיות והיתה כוונתו של מרע"ה בזה לשם צדקות לגודל ענוותנותו כלפי אחותו הגדולה וחשב זאת לו לצדקה להעביר עי"כ על מדותיו, וכבר אמרו חז"ל ביבמות ד' ע"ה ע"ב "באשר משפטו שם פעלו" ופירש"י: במקום שדנים האדם שם מזכירים פועל צדקותיו עכ"ל, וה"נ גבי מרע"ה הגם שנשפט על זה, אבל שפיר יש להזכיר עם זאת גם "פועל צדקותיו בזה" שהעביר עי"כ על מדותיו, ונשאר על כן "בכל ביתו נאמן" ושפיר יש מקום נרחב לבקש מאתו ית"ש כי "בצדקתו חון חשרת מים", ומיושב הכל שפיר.

21. תוספות מסכת סנהדרין דף מז עמוד א ד"ה ואמאי כיון

ואמאי כיון דמיקטיל הוה להו כפרה - והא דתנן בחלק (לקמן דף קיא:) אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב הני מילי דלא איקטול אבל אם דנו אותם והרגום יש להם חלק.

22. תוספות הרא"ש מסכת סנהדרין דף מז עמוד א

ואמאי כיון דאיקטול הוה להו כפרה. והא דתנן לקמן אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם הבא היינו היכא דלא איקטול.

23. חדושי הר"ן מסכת סנהדרין דף מז עמוד א

לפיכך נראה דלא גרסינן התם אין להם חלק לעה"ב אלא ה"ג אנשי עיר שנאמר יצאו אנשים בני בליעל ואינה נעשית עיר הנדחת וכו' ומפרש דיני עיר הנדחת וכך היא הגרסא בספרים הישנים שבסדר המשנה נקיט לישנא דקרא והדר מפרש הדינין וכן תמצא במצות חליצה דנקיט לישנא דקרא והדר מפרש הדינין וכיון שכן אפשר שנאמר שאנשי עיר הנדחת יש להם חלק לעה"ב היכא שקבלו את דינם ועשו תשובה הראויה כענין שאמרו בסמוך דנהרג מתוך רשעו ה"ל כפרה לאחר מיתה וקבורה או לאחר עיכול הבשר וכדתנן נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וטעמא משום דלאו כי ארחיה מיית וכ"ש הרוגי מלכות דהוי שלא כדין. וטעמא דמתני' דהיו בה קדשים שימותו בשלא קבלו עליהם את הדין ובכה"ג אין המיתה כדרכה מכפרת למומר ופורק עול ופורש מדרכי צבור וכל אותן הידועין שאין להם חלק עה"ב וז"ש יכול פרו אבותיו מדרכי צבור וכו' והא דאמרינן הכא במת מתוך רשעו דלא הוה ליה כפרה לאו בכל המתים מחמת עבירה שבהם אמרו אלא באנשי עיר הנדחת שהן מומרים לע"א שהן בכלל אותן שאין להם חלק לעה"ב אבל שאר חייבי מיתות ב"ד וכריתות יש להם חלק לעולם הבא דמיתה מכפרת להם וכדפרישנא בפרק חלק בס"ד:

24. מרגליות הים

ב. תוד"ה ואמאי כיון דמיקטיל הוה להו כפרה. והא דתנן בחלק (לקי קיא ב) אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב כו'. עמש"כ בחדושי הר"ן הכא באריכות, ולק' בחלק שם הבאתי לחלק בין הנדחים שהם כיון דאיקטילי הוה להו כפרה לבין המדיחים שגרמו חורבן עיר בישראל והריגת יושביה שאין מספיקים בידם לעשות תשובה להם אין חלק לעוה"ב, ע' להלן ג' רע"א איזה כח מרובה כח המדיח או כח הנדח הוי אומר כח המדיח, והו' שנקטו אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב ולא אמרו יושבי עיר הנדחת כמו שנקטה תורה (דברים י"ג יג) כי תשמע באחת עריך גוי יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את יושבי עירם וגו'. הרי שהמדיחים נקראו אנשים ידועי שם והם המדיחים את יושבי העיר, ובכן ליושבי העיר תוכל מיתתם להיות כפרתם אבל לא למדיחים אנשי העיר שהכשילו את הרבים.

25. יד רמה על סנהדרין דף מז/א

ודחי ודילמא משום דהוה ליה זבח רשעים, דאע"ג דאיסטול כיון דמתוך רשען מתו לא הויה להו כפרה, ואי קשיא לך מתני' דקתני שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא, וכי תימא התם כיון דהתודה לאו מת מתוך רשעו הוא, והכא בעיר הנדחת ליכא ודוי דהא כולהו כחדא מתקטלי בסייף ולא משהו להו כי היכי דלא ליערקו מיניהו...

26. רש"י על סנהדרין דף מז/ב

הואיל ונדחו - שלא נראו להתאבל בשעת התחלת אבילות ידחו אף לאחר מכאן, ואף על גב דגבי קובר את מתו ברגל תנן (מועד קטן יט, א) מונה שבעה אחר הרגל, ולא אמרינן הואיל ונדחו ידחו התם לא אידחו להו לגמרי, שהרי עסקי רבים נוהג ברגל שמנחמין אותו כל הרגל, כדאמרינן התם כל שהוא משום עסקי רבים אין הרגל מפסיקן:

27. שערים מצויינים בהלכה

לא חזי לכך, דלא הו"ל כפרה עדיין, והיה מן הראוי לומר דאחר שיהיה קצת בקבר ויכופר, אז יתחיל האבילות שלו כדרך שמתחיל בשאר מתים אחר סתימת הגולל, ואפ"ה לא אמרי' כן, אלא אמרי' הואיל ואידחי בשעה שמתחיל לשאר העולם לא יתאבלו עליו כלל אח"כ, ק"ו בקטן שהגדיל שהיה אבילות בעולם, והמתאבל לא חל עליו החיוב, פשיטא דהואיל ואידחי בשעת החיוב ידחה לעולם, ופשיטא דהלכה כרב אשי דכתרא הוא, ותו אני אומר דגם התירוצ' הראשון בגמ' אינו חולק על האי סברא דאידחי אידחי כו' עי"ש. ובפתי"ש (שם סק"ד)

הואיל ואידחו אידחו. פרש"י הואיל ונדחו שלא נראו להתאבל בשעת התחלת אבילות, ידחו אף לאחר מכאן. כתב בשו"ע (יו"ד סי' שצו ס"ג) קטן שמת אביו ואמו, ואפי' הגדיל תוך שבעה בטל ממנו כל דין אבילות, ואינו חייב בו. אבל הכ"ח (שם) פסק, דבהגדיל תוך שבעה מונה ז' ול' משעה שהגדיל, אבל אם הגדיל אחר ל' בטל ממנו גזירת ז' ול'. ובטור"ז (שם סק"ב) האריך בזה, והביא ראיה מגמ' כאן, דמה כאן דאחר סתימת הגולל לא היה שום אבילות בעולם, כיון דהמת

28. רשימות שיעורים

דף מז: רש"י ד"ה הואיל ונדחו וז"ל שלא נראו להתאבל בשעת התחלת אבילות ידחו אף לאחר מכאן, ואף על גב דגבי קובר את מתו ברגל תנן (מועד קטן יט, א): מונה שבעה אחר הרגל, ולא אמרינן הואיל ונדחו ידחו התם לא אידחו להו לגמרי, שהרי עסקי רבים נוהג ברגל שמנחמין אותו כל הרגל, כדאמרינן התם כל שהוא משום עסקי רבים אין הרגל מפסיקן עכ"ל.

ומבואר מדברי רש"י דס"ל דלא אמרינן שאם מת ברגל שאינו מתאבל אח"כ משום דהואיל ונדחו ידחו, מאחר שברגל חלין מקצת ניהוגי אבילות שמנחמין אותו כל הרגל, ולא נדחה לגמרי מאבילות. וכביאור דברי רש"י נראה דיש ב' דינים באבילות: (א) חלות שם אבל בגברא, (ב) ניהוגי אבילות. ויש דינים

שהן תלויין בחלות שם אבל בגברא ויש דינים שהן מדין ניהוגי אבילות, דעיינ בגמ' מס' מועד קטן (דף יד:) דכה"ג דכל השנה כרגל לכולי עלמא דמי,

שמנחמין אבלים ברגל, ומוכח דדין נחום אבלים תלוי
בחלות שם אבל בגברא ואף ברגל חל חלות שם אבל
בגברא, אלא דליכא ניהוגי אבילות ברגל. ועיין בתוס'
במס' מו"ק (דף כ. ד"ה שכבר) שהביאו מחלוקת בין

ולפי היסוד הנ"ל ריש ב' דינים באבילות: (א)
ניהוגי אבילות (ב) שם אבל בגברא, י"ל דלא אמרינן
דהואיל ואידחי אבילות ברגל אידחי, מכיון דאע"פ
שאין ברגל ניהוגי אבילות מ"מ אף ברגל חל חלות
שם אבל בגברא, ולא דמי להרוגי ב"ד דאבילות חלה
מסתמית הגולל ולא נתכפרו עד עיכול הבשר דלא חל

דין אבילות ושם אבל בגברא בשעת סתימת הגולל,
ולכן קיי"ל דהואיל ונדחו ידחו, ויתכן דזוהי כוונת
רש"י.

29. חדושי הר"ן מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא. [1] פ' הרמב"ן ז"ל דאביי ס"ל דהזמנה גרידתא בלא מעשה כלל נמי
מילתא היא והא דפליגי באורג בגד למת שהיא הזמנה שיש בה מעשה משום דרבא שרי אפילו בהזמנה
שיש בה מעשה ... [2] ומכאן נלמוד לאביי בהזמנה גרידתא שאינה כלום אלא ע"י מעשה ... לפיכך פירש
דאביי דאמר דהזמנה מילתא היא לא אמר אלא בהזמנה שיש בה מעשה דומיא דאורג בגד למת הא הזמנה
בדבור אפילו אביי מודה דאינה כלום ...

30. שערים מצויינים בהלכה

ורבא אמר הזמנה לאו מילתא היא. אע"ג
דקי"ל כרבא, מ"מ לכמה דברים אמרי'
הזמנה מילתא היא, וכדאיתא בגמ' לקמן (מח.)
באזמניה וצר ביה. וכתב בנמוקי יוסף, דהא
דקי"ל דהזמנה לאו מילתא היא, היינו דוקא
בהזמנה דתשמישי קדושה, אבל בהזמנה לגוף
הקדושה, כגון שעבדו קלף לכתוב עליו
תפילין, אסור להשתמש בו חול. והובא להלכה
ברמ"א (או"ח סוס"י מב) בשם הר"ן. ובמג"א

ענין בכית שרה על בשורת העקידה. כ' בספרים לפי ששמעה שכמעט שלא נשחט יצחק ותמורתו נשחט איל בכתה מאד כששמעה הבשורה זאת כי חששה שמא נמצא איזהו פסול ביצחק או שאין בעלה הגון בעיני ד' שיקבל ממנו קרבן כזה, והעיקר בכית שרה היתה לפי שתלתה החטא בה בעצמה שהיא אינה כדאי שבנה ירצה לקרבן ד', ומרוב הבכיות ועגמות נפש פרחח נשמתה מונה ומתה.

ולפי ביאור זה בכיותיה שרה לא היו מחמת שחשבה שנשחט בנה אלא מחמת שחשבה שהיה איזה פגם ביצחק או באברהם ולא היו ראויים להקרבת יצחק, או מחמת שנמצא בה או בעבודתה או בזכויותיה פגם שמחמתו לא היה יצחק ראוי להיות קרבן. גודל צערה מחמת מחשבות אלו הוא שגרם למותה. ולפי זה וודאי שיש לנו לעורר זכותה של צדקנית זו בעמדתו בדון, ואף לעורר את עצמינו להתחזק בעבודת ה', ובה אנו נגשים ובאים לתקיעת השופר ולעבודת היום הקדוש הזה.

והגאון רבי אליעזר יהודה ולדינברג בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ט סי' כ"ג י') כתב לבאר באופן אחר לגמרי, שמייתת שרה לא היתה מרוב צער על אבדן בנה, אלא מתוך הרגשת שלימות ושמוחה על שזכתה למלאות את תפקידה בחיי חיותה, וז"ל ה"ציץ אליעזר":

אקדים לזה דברי המדרש בפרשת אחרי... דאיתא: כשבא יצחק מהעקדה אל אמו אמרה לו אן הוית ברי, אמר לה נטלני אבא והוליכני הרים והורידני גבהות, והעלני להר אחד ובנה מזבח וסידר מערכה ועקדני עליו ונטל מאכלת לשחטני, ואילו לא בא מלאך אחד מן השמים ואמר לו אברהם אברהם אל תשלח ירך אל הנער כבר הייתי שחוט, כיון ששמעה אמו כך צווחה ששה קולות כנגד ששה תקיעות ולא הספיק את הדבר עד שיעתה נשמתה דכתיב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. והמדרש הוא פלא:

והיטב אשר ראיתי מבארים, דלא שמתה שרה מן הצער, אלא להיפוך רואים מזה איך גדולה היתה בצדקתה ואמונתה והבינה תכלית הברית של האדם מבחר כל היצורים... וכך היה באמונו שרה, אחרי ששמעה מבנה שסיפר לה שרצון אביו היה להקריבו עולה לה', והוא ג"כ נתרצה לזה ומסר נפשו על

קלח • אז ישיר • מאמרי ראש השנה

האדם לקוות להשתפר ולשנות את אותה המציאות וע"כ נהגו לתקוע מאה קולות כדי לעורר אותנו לחשבון נפש יסודי ואמיתי.

בכיותיה של שרה אמנו

לעומת המקשרים את יבבות השופר לאם סיסרא ישנם מקורות אחרים המקשרים בין יבבת קול השופר לשרה אמנו.

כתב באבודרהם (סדר תקיעות)ה:

ואומר במדרש שבר"ה נעקד יצחק על גבי המזבח ואותו היום שמעה שרה אמנו ותצחק ותיבב ותיליל. ועל כן אמר הכתוב יום תרועה יהיה לכם ומתרגם יום יבבא כדי שיזכור לנו הקב"ה יללת שרה אמנו ויכפר לנו.

ואף בשיבלי הלקט (סדר ר"ה - רצ"ח) פירש כן, וז"ל:

ואנו צריכין לתקוע תרועה הדומה לקול בכייתה של שרה שבכתה על בשורת העקידה.

והנה בפשוטו משמע שבכתה שרה לשמע הבשורה שנשחט בנה, אכן צ"ב מדוע נקבע זכר לבכיה זו של אם על בנה בחשבה שחוא מות ומה זכות יש בזה.

ומצאתי ביאור חדש לענין זה ברשימות לספר אלף המגן (מטה אפרים - סי' תק"צ אות ב'), וז"ל:

קדושת השם לקיים ציווי השי"ת, וראתה איך שזכתה למדריגה גדולה וגבוהה בחינוך והנהגת בנה, אשר זה היה לה כל תכליתה בחיים, לכן צווחה ששה קולות, שהיו מכוונים נגד שישה תקיעות, דבגמ' בר"ה ד' ל"ד איתא שמע תשע תקיעות ביום, 'צא, ג' כנגד מלכיות, ג' כנגד זכרונות, וג' כנגד שופרות. והנה מלכיות מראה לנו על מציאות השם, זכרונות על השגחת השם, שופרות הוא על תורה מן השמים, שאלו הם הג' דברים שהם עיקרי ויסודי הדת. והנה תורה לא היה אז, רק הבינו בשכלם מציאות השם והשגחת השם וזה פרסמו בעולם אבל התורה האבות לא קיימו רק מעצמם ולעצמם, אבל לא לאחרים, וזה הוא ששמחה אחרי שזכתה לבן כזה שמסר נפשו על קדושת השם ואשר בודאי יפרסם מציאות השם והשגחת השם לכל העולם, אשר על זה מורים הששה תקיעות, ע"כ צווחה משמחתה ששה קולות כנגד הששה תקיעות ואמרה בנפשה כעת אחרי שהגעתי לתכלית המכוון בהבריאה ע"כ אוכל למות ויצתה נשמתה. וכפי שמסיים המדרש, יצתה בת קול לך אכול בשמחה לחמך. ור"ל, שזכית לכל הטוב שיכול להיות בעולם.

לאור הדברים הללו ניתן להבין את ענין קולותיה של שרה אמנו בתקיעת שופר, תגובת שרה למועשה העקידה היתה כל כולה אהבת ה' ומסירות נפש מתוך הכרה שלימה מהי חובת האדם בעולמו, וקולותיה היו ביטוי לשמחה של הזוכה להגיע לפסגת השלמות במילוי תפקידו בעולם הזה. זו הסיבה שאנו נזכרים בשרה אמנו בראש השנה ותוקעים בשופר בעמדתנו בדין ואז אנו מקבלים על עצמנו לקיים את חובתינו ותפקידנו בעולם הזה.

ולפי ביאור זה, הרי שקול השופר - ואולי כל מאת הקולות - מזכירים את קול בכיותיה של שרה אמנו הנובעים מצדקותה וגדלותה. הקולות באים להזכיר את זכות שרה אמנו, זכות עקידת יצחק, ואת גודל מסירותה של שרה אמנו לתפקידה כאם וכאשה, וכ"ז בכדי לעורר את עצמנו להיטיב את דרכנו ולהתמסר לחיי עולם ולתשובה שלימה.